



STOCKHOLMS TINGSRÄTT  
Avdelning 3

**DOM**  
2010-03-16  
Meddelad i  
Stockholm

Mål nr  
T 1419-09

## PARTER

### Kärande

Diskrimineringsombudsmannen  
Box 3686  
103 59 Stockholm

Ombud: Jur. kand. Marie Nordström  
Diskrimineringsombudsmannen  
Box 3686  
103 59 Stockholm

### Svarande

Försäkringskassan  
103 51 Stockholm

Ombud: Jur. kand. Emma Stenhammar  
Försäkringskassan  
103 51 Stockholm

---

## DOMSLUT

1. Käromålet ogillas.
  2. Diskrimineringsombudsmannen ska ersätta Försäkringskassan för dess rättegångskostnad med 45 000 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.
- 

Dok.Id 792508

---

<b>Postadress</b>	<b>Besöksadress</b>	<b>Telefon</b>	<b>Telefax</b>	<b>Expeditionstid</b>
Box 8307 104 20 Stockholm	Scheelegatan 7	08-561 652 70	08-561 650 03	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00
		<b>E-post:</b> stockholms.tingsratt.avdelning3@dom.se www.stockholmstingsratt.se		

**BAKGRUND**

[REDACTED] och [REDACTED] gifte sig med varandra år 1992. Tillsammans har de sonen [REDACTED] född år 1997, som har autism och utvecklingsstörning. I januari 2005 beslutade Försäkringskassan att bevilja [REDACTED] helt vårdbidrag för [REDACTED] enligt lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag (HVL).

[REDACTED] och [REDACTED] skilde sig i augusti 2005. Sedan dess har de haft gemensam vårdnad om [REDACTED]. Från skilsmässan till februari 2006 hade [REDACTED] sitt huvudsakliga boende hos [REDACTED]. Därefter har han bott växelvis hos henne och [REDACTED]. Utgångspunkten i målet är att ingen av dem har tagit större ansvar för tillsynen och vårdnaden om [REDACTED] än den andre. [REDACTED] har hela tiden varit folkbokförd hos [REDACTED].

I november 2006 ansökte [REDACTED] om vårdbidrag för [REDACTED]. Försäkringskassan avslog ansökan, under åberopande av att [REDACTED] redan hade beviljats vårdbidrag för [REDACTED] och att denne var folkbokförd på [REDACTED] adress. Länsrätten fastställde senare Försäkringskassans beslut. Kammarrätten beviljade inte prövningstillstånd.

**YRKANDEN M.M.**

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har yrkat att Försäkringskassan ska förpliktas att till [REDACTED] betala 100 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 25 februari 2009 till dess betalning sker.

Försäkringskassan har bestritt yrkandet och vitsordat endast sättet att beräkna ränta som i och för sig skäligt.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

**GRUNDER****DO**

Försäkringskassan har missgynnat [REDACTED] genom att inte bevilja honom vårdbidrag för sin son. Försäkringskassan har motiverat sitt beslut med att sonen är folkbokförd på moderns adress. Genom sitt förfarande har Försäkringskassan tillämpat ett kriterium eller förfaringssätt som framstår som neutralt men som i praktiken särskilt missgynnar män. Försäkringskassans agerande är inte motiverat av något berättigat mål och medlen är inte heller lämpliga och nödvändiga för att uppnå ett berättigat mål. Genom sitt förfarande har Försäkringskassan brutit mot förbudet mot indirekt könsdiskriminering enligt 3 och 11 §§ lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering (DFL) och ska därför betala skadestånd enligt 16 § samma lag.

**Försäkringskassan**

Försäkringskassan har inte indirekt diskriminerat [REDACTED] när man låtit [REDACTED] folkbokföringsadress vara avgörande för beslutet om vårdbidrag. Kriteriet folkbokföringsadress missgynnar inte män och det finns objektivt godtagbara skäl att använda kriteriet, eftersom Försäkringskassan är skyldig att fatta beslut och därvid följa gällande lagstiftning. För att uppnå detta mål har det varit lämpligt och nödvändigt att låta [REDACTED] folkbokföringsadress bli avgörande vid beslutsfattandet.

**UTVECKLING AV TALAN****DO**

[REDACTED] har ett sådant vårdbehov att [REDACTED] och [REDACTED] varit berättigade till vårdbidrag för honom. Bidraget syftar till att barn med vårdbehov ska få den tillsyn och stimulans de behöver och kan utgå till det år barnet fyller 19 år. Ett helt vårdbidrag uppgick år 2009 till 106 000 kr per år, dvs. 8 833 kr per månad. Beloppet är skattepliktigt och pensionsgrundande.

Från och med februari 2006 har [ ] bott växelvis hos [ ] och [ ]. De har därvid tagit lika stor del i tillsynen och vårdsnaden om honom och [ ] har därför föreslagit [ ] att de ska dela på vårdbidraget. [ ] har dock avböjt detta förslag, varefter [ ] har ansökt om vårdbidrag för egen del. – Då [ ] och [ ] har gemensam vårdnad om [ ] har [ ] inte kunnat ändra [ ] folkbokföringsadress utan [ ] medverkan. För att ensidigt kunna genomföra en sådan åtgärd hade han varit tvungen att först se till att få ensam vårdnad om [ ]. Med hänsyn till [ ] behov av att ha god kontakt med sin mor har han inte velat verka för en sådan lösning.

I Sverige finns omkring 38 100 mottagare av vårdbidrag. Av dessa är cirka 88 procent kvinnor. När föräldrar separerar är det vanligast att barnen efter separationen är folkbokförda hos modern och det är därför naturligt att män drabbas hårdare än kvinnor av det förhållandet att Försäkringskassan tillmäter barnets folkbokföringsadress avgörande betydelse. Det till synes neutrala kriteriet folkbokföringsadress missgynnar alltså män. I nu aktuell situation skulle det vara bättre att avgöra vem av föräldrarna som ska få vårdbidraget genom lottdragning, eftersom detta inte skulle vara könsdiskriminerande.

### **Försäkringskassan**

Enligt 18 § HVL kan vårdbidrag delas endast om båda föräldrarna samtycker därtill. I annat fall ges vårdbidraget till den förälder som står för den huvudsakliga tillsynen och vårdsnaden om barnet. Det är alltså bara när föräldrarna tar lika aktiv del i vårdsnaden om barnet som tillämpningsproblem uppstår. Regeringsrätten har fastslagit att det i denna situation är tillåtet att tillmäta barnets folkbokföringsadress avgörande betydelse. Här tillkommer dessutom den komplikationen att Försäkringskassan redan beslutat att bevilja [ ] vårdbidrag. Gynnande förvaltningsbeslut kan inte ändras hur som helst.

För att avgöra om Försäkringskassan har diskriminerat [REDACTED] måste en jämförelse göras. Enligt Försäkringskassan ska denna ta sikte på hur stor andel av barn till föräldrar som har separerat, och som bor lika mycket hos sina föräldrar, som är folkbokförda hos sin mor respektive far. Om man antar att barn är folkbokförda där de mestadels bor – vilket de ska vara – så innebär det att 55 procent av barnen i den relevanta gruppen är folkbokförda hos sin mor, medan 45 procent är folkbokförda hos sin far.

Av DO åberopad statistik är i flera avseenden bristfällig; den avser barn till föräldrar som nyligen har separerat och omfattar även barn vars föräldrar separerat från s.k. ombildade familjer. Vidare omfattas endast familjer där någon av föräldrarna uppbär underhållsstöd, dvs. sådana familjer där åtminstone en av föräldrarna har mycket låg inkomst, och härtill kommer att den relevanta statistiken endast omfattar 124 barn. Urvalet är alltså mycket litet.

## UTREDNINGEN

På DO:s begäran har förhör under sanningsförsäkran hållits med [REDACTED]

Parterna har åberopat viss skriftlig bevisning.

## DOMSKÄL

### Har diskriminering förekommit?

#### *Allmänna utgångspunkter*

Frågan i målet är om Försäkringskassan indirekt diskriminerat [REDACTED] genom att låta [REDACTED] folkbokföringsadress bli utslagsgivande för beslutet att avslå [REDACTED] ansökan om vårdbidrag. Eftersom det ifrågavarande beslutet meddelades i februari 2007 ska tvisten prövas enligt DFL, se punkterna 1–3 i övergångsbestämmelserna till diskrimineringslagen (2008:567).

Av 11 § DFL framgår att diskriminering som har samband med bl.a. kön är förbjuden i fråga om socialförsäkringen och anslutande bidragssystem. Ses denna bestämmelse tillsammans med 3 kap. 2 § socialförsäkringslagen (1999:799), där det stadgas att den som är bosatt i Sverige omfattas av HVL, är det tydligt att diskriminering är förbjuden i nu aktuell situation (jfr prop. 2002/03:65 s. 144 f.).

Med indirekt diskriminering avses – såvitt nu är i fråga – att en enskild person missgynnas genom tillämpning av kriterier eller förfaringssätt som framstår som neutrala men som i praktiken särskilt missgynnar människor av visst kön, såvida inte kriterierna eller förfaringssätten kan motiveras av ett berättigat mål och medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå målet, 3 § DFL. Bifall till DO:s talan förutsätter alltså att Försäkringskassan missgynnat [REDACTED] (*Missgynnande*), att missgynnandet skett genom tillämpning av ett kriterium eller förfaringssätt som framstår som neutralt men som i praktiken missgynnar män (*Jämförelsen*) och att kriteriet eller förfaringssättet inte varit motiverat av ett berättigat mål eller att medlen inte varit lämpliga eller nödvändiga för att uppnå målet (*Intresseavvägningen*).

För det fall DO förmår visa omständigheter som ger anledning att anta att [REDACTED] blivit diskriminerad är det Försäkringskassan som ska visa att diskriminering inte förekommit, 21 § DFL.

#### *Missgynnande*

Med missgynnande avses faktiskt liden skada, obehag eller annan nackdel (a. prop. s. 92). Ett missgynnande, som kan ske genom aktivt handlande eller underlåtenhet, innebär alltså att någon försätts i ett sämre läge eller går miste om en förmån eller liknande. Så har varit fallet för [REDACTED] eftersom han till följd av Försäkringskassans beslut gått miste om en ekonomisk förmån, och kravet på missgynnande är därmed uppfyllt.

*Jämförelsen*

För att avgöra om ett kriterium eller förfaringssätt i praktiken särskilt missgynnar personer ur en viss grupp måste en jämförelse mellan den gruppen och någon annan grupp göras. Jämförelsen ska ta sikte på den andel av dem som kan, eller inte kan, uppfylla kravet i de grupper som jämförs. Om jämförelsen visar en betydande skillnad i de båda gruppernas möjligheter att typiskt sett uppfylla kravet talar detta för att indirekt diskriminering är för handen. Av praxis från EU-domstolen framgår vidare att de uppgifter som läggs till grund för jämförelsen ska omfatta ett tillräckligt stort antal individer, att de inte får vara uttryck för helt slumpmässiga eller konjunkturbetingade företeelser och att de rent allmänt ska framstå som signifikanta, C-167/97 (*Seymour-Smith*) och C-226/98 (*Jørgensen*).

Jämförelsen i målet bör avse hur stor andel kvinnor respektive män som i nu aktuell situation – att ingen av föräldrarna till ett barn, för vilket vårdbidrag utgår, tar mer aktiv del i tillsynen och vårdsnaden om barnet än den andre – kan, eller inte kan, uppfylla kravet att ha barnet folkbokfört hos sig.

DO har åberopat statistik som tagits fram av Statistiska centralbyrån. Viss statistik avser 124 barn för vilka vårdbidrag utgått och som bott växelvis hos sina föräldrar, i fall då dessa separerat under åren 2004–2008. Av de aktuella barnen har 89 stycken (72 procent) varit folkbokförda hos sin mor efter separationen medan 35 stycken (28 procent) varit folkbokförda hos sin far.

DO har vidare åberopat statistik omfattande cirka 4 200 barn för vilka vårdbidrag utgått, såsom det får förstås även innefattande de 124 först nämnda barnen. Uppgifterna avser barn till föräldrar som separerat under åren 2004–2008 och visar att omkring 80 procent av dessa barn har varit folkbokförda hos sin mor vid slutet av året då separationen skedde, medan cirka 20 procent varit folkbokförda hos sin far. Denna statistik omfattar alltså även barn som inte bott växelvis hos sina föräldrar.

DO har slutligen åberopat statistik avseende var barn till föräldrar som separerat under åren 1999–2007 varit folkbokförda i slutet av det år som separationen skedde. Uppgifterna omfattar omkring 50 000 barn per år och visar att andelen barn som vid slutet av året varit folkbokförda hos sin mor genomgående uppgått till omkring 75–80 procent och att 20–25 procent av barnen följaktligen varit folkbokförda hos sin far. Statistiken gäller sålunda barn i allmänhet, såväl barn för vilka vårdbidrag inte utgått som barn som inte bott växelvis hos sina föräldrar.

Försäkringskassan har inte ifrågasatt de redovisade uppgifterna i sig, men gjort gällande att de inte kan läggas till grund för slutsatsen att det av Försäkringskassan tillämpade kravet medför att män missgynnas. Därvid har Försäkringskassan särskilt framhållit att endast statistiken avseende de 124 barnen är relevant, men att urvalet är så litet att uppgifterna inte medger någon egentlig slutsats och att statistiken även kan ifrågasättas av det skälet att den endast omfattar barn till föräldrar som uppburit underhållsstöd.

Frågan är då om den åberopade statistiken visar att det av Försäkringskassan tillämpade folkbokföringskravet i praktiken särskilt missgynnar män. En rimlig utgångspunkt för den bedömningen är att föräldrar till barn som bor växelvis tar lika stor del i tillsynen och vårdsnaden om barnen. Statistiken avseende de 124 barnen är alltså i och för sig relevant för den jämförelse som ska göras. Uppgifterna måste även anses omfatta ett tillräckligt stort antal individer, bl.a. eftersom det, såvitt upplysts, inte finns kännedom om andra barn som befinner sig i den relevanta situationen.

Vad Försäkringskassan anfört, framför allt det förhållandet att uppgifterna endast avser barn till föräldrar som uppbär underhållsstöd, ger visst fog för att ifrågasätta uppgifternas signifikans. Emellertid måste framhållas att barnen i den relevanta gruppen synes vara folkbokförda på samma sätt som barn i allmänhet är efter en separation; omkring 80 procent av de barn för vilka vårdbidrag utgått har efter föräldrarnas separation varit folkbokförda hos sin mor medan motsvarande siffra för barn i allmänhet varit 75–80 procent. Inga konkreta uppgifter som tyder på att de nu relevanta barnen skulle vara folkbokförda på annat sätt har framkommit. Att statistiken avser endast föräldrar som

uppstår underhållsstöd, eller vad Försäkringskassan annars har anfört, ger – mot angivna bakgrund – inte tillräcklig anledning att anta att uppgifterna om de 124 barnen inte skulle vara signifikanta. Sammanfattningsvis menar tingsrätten att uppgifterna om de 124 barnen är behäftade med vissa brister men att de vinner så starkt stöd av den statistik som avser barn i allmänhet att de ska godtas.

Jämförelsen ger följaktligen vid handen att åtminstone 70 procent av kvinnorna kan uppfylla folkbokföringskravet, medan endast cirka 30 procent av männen kan göra det. Denna skillnad måste anses vara betydande och DO får därmed anses ha visat att Försäkringskassan missgynnat [REDACTED] genom att tillämpa ett kriterium eller förfaringssätt som framstår som neutralt men som i praktiken särskilt missgynnar män. Angivna omständigheter är sådana att de ger anledning att anta att [REDACTED] blivit utsatt för diskriminering.

#### *Intresseavvägningen*

Frågan är då om det förhållandet att Försäkringskassan varit skyldig att fatta beslut och därvid följa gällande lagstiftning utgör ett sådant berättigat mål som avses i 3 § DFL. För att så ska anses vara fallet krävs att målet varit värt att skydda i sig och tillräckligt viktigt för att motivera att det getts företräde framför principen om icke-diskriminering (a. prop. s. 94).

Det är av stor vikt att en myndighet fattar de beslut som ankommer på myndigheten och därvid följer gällande rätt. Ärendehantering ska enligt 7 § förvaltningslagen (1986:223) i den enskildes intresse ske så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Att som DO gjort gällande betrakta det av Försäkringskassan åberopade målet, dvs. dess skyldighet att fatta beslut, som administrativt kan därför inte vara riktigt. Målet måste i stället anses ha varit berättigat.

Som ovan anförts krävs dessutom att medlen – i förevarande fall att låta barnets folkbokföringsadress bli utslagsgivande – varit lämpliga och nödvändiga för att uppnå målet. Vid denna bedömning måste beaktas att Försäkringskassan i nu aktuell situation

inte haft möjlighet att dela vårdbidraget utan tvärtom varit tvungen att ge vårdbidraget till den av föräldrarna som stått för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet, 18 § HVL. Mot bakgrund av omständigheterna i målet har Försäkringskassan alltså varit tvungen att låta något annat kriterium än de som uttryckligen anges i bestämmelsen bli utslagsgivande. I brist på andra omständigheter som skulle kunna vara utslagsgivande får det enligt tingsrätten – som till skillnad från DO inte anser att det är lämpligt att avgöra frågan om vem av föräldrarna som ska få vårdbidrag genom lottdragning – anses lämpligt och nödvändigt att låta barnets folkbokföringsadress bli avgörande. Försäkringskassan har alltså visat att diskriminering inte förekommit. DO:s talan ska därför ogillas.

### **Rättegångskostnad**

Vid denna utgång ska DO, såsom tappande part, förpliktas att ersätta Försäkringskassan för dess rättegångskostnad. Om ersättningens storlek råder inte tvist.

### **HUR MAN ÖVERKLAGAR**, se domsbilaga (DV 401)

Skriftligt överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ha kommit in till tingsrätten senast den 6 april 2010. Prövningstillstånd krävs.

Catarina Walldén

Karin Sigstam

Adam Larsson